

ИЗДАТЕЛ

научно списание за книгата

година XII

2010 / брой 1-2-3

ПОСВЕЩАВА СЕ НА
60-ГОДИШНИНАТА

**НА ДБИ – ДНЕС СПЕЦИАЛИЗИРАНО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ
ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ**

**В
Б
Р
О
Я**

- ВРЪЩАНЕ КЪМ МЛАДОСТТА МИ
- БЪЛГАРСКОТО НАЧАЛО В ЕВРОПЕЙСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ: ОНТОЛОГИЯ НА ИНАЗАЦИЯТА
- ТОДОР НЕЙКОВ И НАЧАЛОТО НА БЪЛГАРО-ИСПАНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРНИ ВРЪЗКИ
- СПЕЦИАЛИЗИРАНАТА ЮРИДИЧЕСКА БИБЛИОТЕКА НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ В ЛЮКСЕМБУРГ
- ДРУЖЕСТВОТО НА ВОЕННИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ И ВОЕННОИЗДАТЕЛСКИЯТ ФОНД
- ОСНОВНИ ФРАГМЕНТИ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ КОМУНИКАЦИОНЕН МОДЕЛ
- МЕГАПОВЕСТВОВАНИЕТО ЗА РОЛИТЕ И ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЯТА НА ФЕНОМЕНА КНИГА ПРЕЗ НОВОТО СТОЛЕТИЕ ПО СТРАНИЦИТЕ НА КУЛТУРНАТА ПЕРИОДИКА У НАС
- БИБЛИОТЕЧНО-БИБЛИОГРАФСКО И СПРАВОЧНО ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ В БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ
- ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ПЕРСОНАЛИИ ОТ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАТИВНАТА СФЕРА
- ИНТЕЛЕКТУАЛЕН КАПИТАЛ В БИБЛИОТЕКИТЕ
- ОРИГИНАЛНА ИСТОРИЯ НА НБ „ИВАН ВАЗОВ“ – ПЛОВДИВ
- РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА ОТНОШЕНИЯТА АВТОР – ПРЕВОДАЧ – ИЗДАТЕЛ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 1921–1944 г.
- КОНЦЕПЦИЯ ЗА ИНФОРМАЦИОННОТО ПРОСТРАНСТВО НА БИБЛИОТЕКАТА
- ХАРИ ПОТЪР И ЯН БИБИЯН
- НАСТОЛНА БИБЛИЯ ЗА ИЗДАТЕЛИ-ПРОФЕСИОНАЛИСТИ
- ДРУЖЕСКИ ШАРЖОВЕ ЗА УЧАСТНИЦИ В КРЪГА „ТОПАЛОВА“

ДИРЕКТОР

проф. г.ик.н. Стоян Денчев

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ

Главен редактор

доц. г-р Лъчезар Георгиев

проф. д-н Пламен Легкоступ

проф. д-н Иван Стоянов

доц. г-р Стефан Коларов

проф. д-н Мария Младенова

Графичен дизайн

Иван Иванов

Технически редактор

Райна Карабоева

Коректор

Цветанка Рашкова

Научни консултанти

проф. д-н Ани Гергова

проф. г-р Анчо Калоянов

ISSN 1310-4624

5000 Велико Търново
ул. „Геодосий Търновски“ № 2,
ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“

Б И Т

1784 София
бул. „Цариградско шосе“ № 119
Специализирано висше училище по
библиотекознание и информационни технологии

ИЗДАТЕЛ

НАУЧНО СПИСАНИЕ ЗА КНИГАТА

ГОДИНА XII, № 1-2-3, 2010

ВЕЛИКОТЪРНОВСКИ УНИВЕРСИТЕТ

„СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“

СПЕЦИАЛИЗИРАНО ВИСШЕ УЧИЛИЩЕ

ПО БИБЛИОТЕКОЗНАНИЕ И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ

Съдържание

Петър Караангов. ВРЪЩАНЕ КЪМ МЛАДОСТТА МИ	2
проф. д.ик.н. Стоян Денчев, Проф. д.педаг.н. Александра Куманова, Николай Василев. БЪЛГАРСКОТО НАЧАЛО В ЕВРОПЕЙСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ: ОНТОЛОГИЯ НА ИНАЗАЦИЯТА	14
проф. д.ф.н. Мария Младенова. ТОДОР НЕЙКОВ И НАЧАЛОТО НА БЪЛГАРО-ИСПАНСКИТЕ ЛИТЕРАТУРНИ ВРЪЗКИ	16
гл. ас. д-р Таня Тодорова. СПЕЦИАЛИЗИРАНАТА ЮРИДИЧЕСКА БИБЛИОТЕКА НА СЪДА НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ В ЛЮКСЕМБУРГ	20
доц. д-р Лъчезар Георгиев. ДРУЖЕСТВОТО НА ВОЕННИТЕ ПИСАТЕЛИ В БЪЛГАРИЯ И ВОЕННОИЗДАТЕЛСКИЯТ ФОНД	23
доц. д-р Николай Палашев. ОСНОВНИ ФРАГМЕНТИ НА ОБЩЕСТВЕНИЯ КОМУНИКАЦИОНЕН МОДЕЛ	39
д-р Христина Христова. МЕГАПОВЕСТВОВАНИЕТО ЗА РОЛИТЕ И ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЯТА НА ФЕНОМЕНА КНИГА ПРЕЗ НОВОТО СТОЛЕТИЕ ПО СТРАНИЦИТЕ НА КУЛТУРНАТА ПЕРИОДИКА У НАС	44
ст. ас. Теодор Иванов. БИБЛИОТЕЧНО-БИБЛИОГРАФСКО И СПРАВОЧНО ИНФОРМАЦИОННО ОБСЛУЖВАНЕ В БЪЛГАРСКАТА АРМИЯ	50
ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ПЕРСОНАЛИИ ОТ ИНФОРМАЦИОННО-КОМУНИКАТИВНАТА СФЕРА	55
Румелина Василева. ИНТЕЛЕКТУАЛЕН КАПИТАЛ В БИБЛИОТЕКИТЕ	79
Донка Правдомирова. ОРИГИНАЛНА ИСТОРИЯ НА НЕ „ИВАН ВАЗОВ“ – ПЛОВДИВ	85
ст. ас. д-р Васил Загорев. „ПРЕСТЪПЛЕНИЕ И НАКАЗАНИЕ“. РЕГЛАМЕНТИРАНЕ НА ОТНОШЕНИЯТА АВТОР – ПРЕВОДАЧ – ИЗДАТЕЛ В БЪЛГАРИЯ ЗА ПЕРИОДА 1921–1944 г.	87
проф. д.п.н. Александра Куманова. КОНЦЕПЦИЯ ЗА ИНФОРМАЦИОННОТО ПРОСТРАНСТВО НА БИБЛИОТЕКАТА – КОНСТРУКТОР НА ТОВА ПРОСТРАНСТВО ...	90
д-р Любомира Парижкова. НАСТОЛНА БИБЛИЯ ЗА ИЗДАТЕЛИ-ПРОФЕСИОНАЛИСТИ	104
Виолета Божилова. ДРУЖЕСКИ ШАРЖОВЕ ЗА УЧАСТНИЦИ В КРЪГА „ТОПАЛОВА“	106

ВРЪЩАНЕ КЪМ МЛАДОСТТА МИ

Петър Караангов

Обръщането назад към годините, когато постъпих в Държавния библиотечен полувисш институт, е връщане към годините на младостта ми. След завършване на средното образование, търсих пътищата, по които да тръгна. Искаше ми се да продължа да уча, което не беше възможно, понеже поголемият ми брат беше вече студент в Софийския университет, а семейството ми не можеше да издържа двама студенти. Завърших гимназия в родния си град Сандански с отличие. С болка гледах как моите съученици заминаваха на конкурсните изпити в учебните висши заведения, в които бяха избрали да учат. Есента и зимата на 1949 година работих в тютюневите складове по приемането на тютюневата реколта, после през лятото тичах по нивите в тютюна, фъстъците, лозята. През есента на 1950 година брат ми съобщи от София, че се открива ново учебно заведение при тогавашния Комитет за наука, изкуство и култура – библиотечен полувисш институт с двегодишно обучение. Брат ми знаеше за моята любов към литературата и бе преценил, че едно полувисше образование, свързано с книгите и библиотеките, ще бъде привлекателно за мен. И наистина бе така. Родителите ми, които знаеха за мечтата ми да продължа да уча, се съгласиха, при всички трудности, които лягаха на техните рамене. Заминах за София. Бях втори в списъка на приетите.

Библиотечният институт бе непозната дотогава учебна структура, нова в поредицата от образователни институти и подсказваше за акцентираното внимание на младата тогава власт към библиотеките и библиотечното обслужване, към знанието и книгата. Нашият випуск щеше да бъде първият за института и ние, повече от 80 студенти младежи от цялата страна, нямахме никаква представа от учебната програма, нито от преподавателския екип. Нас ни привличаше названието на новото полувисше училище, което ни обещаваше общуване и близост до примамния свят на книгите, до голямото знание за света, човека, природата и вселената. Това, ако съдя по себе си, озаряваше душите ни, а и ни даваше основание да се чувстваме студенти заедно с университетските питомци. А така и ни наричаха – „студенти”. Освен това ние имахме самочувствието, че навлизаме в една привлекателна научна дисциплина, която никога преди нас органи-

зирано не бе изучавал. Поне на нас така ни се струваше. Т.е. имахме самочувствието на пионери. Оказа се, за наша радост, че повечето от преподавателите са от Софийския университет. През двата семестъра на първата учебна година слушахме повече общи хуманитарни, а по-малко специални библиотечни лекции: българска история, обща история, българска литература, руска литература, класическа литература, западноевропейска литература, селскостопанска литература, детско-юношеска литература, със следните преподаватели по реда на изброяването: проф. Христо Христов, проф. Туше Влахов, доц. Нед. Драганов, писателят Марко Марчевски, проф. Александър Ничев, проф. Александър Пешев, проф. Георги Минчев, писателят Петър Димитров – Рудар. С огромен интерес слушахме лекциите по библиотекознание на проф. Тодор Боров, най-авторитетното тогава име в библиотечните и библиографски дисциплини, директор на библиографския институт. Проф. Боров бе обаятелен, ние обожавашме неговия маниер на преподаване – жив, диалогичен, наситен със знания за историята и съдбата на книгата, това велико откритие на писмената култура. През втория семестър специалните дисциплини се увеличиха. Лекции „История на книгата” ни четеше директорът на института ни Т. Попилиев, а през втората учебна година изучавахме архивистика, библиотечно дело, организация на библиотечните фондове, Азбучен каталог, систематичен каталог, предметен каталог, работа с читателя, обществено-политическа библиография, библиография. Към тях се прибавя и общо езикознание с преподавател проф. Мирослав Янакиев и славянски литератури – проф. Емил Георгиев... Преподаватели по специалните дисциплини ни бяха Т. Попилиев, Христо Тренков, Т. Боров, Дора Ганчева, Елена Кирова, Борис Десев, Елена Савова...

Учебните ни занятия се провеждаха в чудесна елегантна дървена постройка, в югоизточния край на градината на Народната библиотека. Не знаехме за какво е служила тя, но имахме удобни и приятни учебни зали. В двора растяха красиви мощни дървета, по които кацаха птици или се стрелкаха катерички, които идваха от Докторската градина. Прекрасната сграда на Народната библиотека бе завършена библиотеката официално още не бе

открита, но книжовните фондове бяха пренесени в новите хранилища, някои от читалните работеха и библиотечните работници извършваха определени библиотечни услуги. Мнозина от нас тайно мечтаеха след време да влязат като библиотечни служители в тази прекрасна сграда...

Както казах вече, нашият първи випуск се състоеше от младежи, дошли от цялата страна. Часовете, прекарани заедно, ни сприятеляваха, това ни помогна да се изтрие разликата между софиянци и провинциалисти. При това сред провинциалистите се оказаха много интересни надарени младежи. Най-бързо се открии ярката фигура на Иван Чипев (от известния издателски род Чипеви) с чудесните си рецитации на Маяковски и Вапцаров. По-късно след години Чипев завърши ВИТИЗ, стана преподавател в театралния институт, а бе известно време и негов ректор. До него бих поставил умния и талантлив Христо Радусев от Разград, който пишеше чудесни стихотворения, рецитирани често и от Иван... Не рискувам да изброявам имена. Ще кажа само, че по-голямата част от този випуск по-късно завършихме Софийския университет главно в хуманитарните специалности – филологии, история, философия, педагогика... Някои, разбира се, останаха на работа в библиотеките в София и в други градове, търсени като хора със специално библиотечно образование.

При всички неслоди на трудното следвоенно време, тези две учебни години в Библиотечния институт оставиха в паметта ми неизличима светла следа и всъщност определиха до голяма степен понататъшния ми житейски път към книжовността и творчеството. За мене София бе непознат град. За първи път напусках семейството си, родителите, родния град, другарите си, съучениците. Влизах с трепет, любопитство и малко страх в един нов свят, в столицата на държавата, в столицата и на българската култура. Тук излизаха всички големи вестници, тук бяха големите издателства, списанията, Народния театър, Народната опера, Народното събрание, Народната библиотека, Академията на науките. Имах чувството, че пред мен се разкрива нов примамлив хоризонт, за който бях мечтал в юношеските си години. И че тая моя мечта се сбъдва. Животът ми се обогатяваше, разширяваше границите и възможностите си със все по-голямото приобщаване и привързаност към книжовността, към пътищата на човешкото знание, на творчеството и особено към обаятелния свят на голямата художествена литература.

Програмата, по която вървеше обучението ни, бе изградена така, че да отговаря на тогавашните научни и образователни критерии. Ние разбирахме, че нашето обучение се реализира на сериозни научни основи. При всички трудности, които изпитвахме, в курса ни се чувстваше настроението,

което носеше със себе си младостта. Принос към това настроение имаше и атмосферата, която създаваха преподавателите ни, при цялото многообразие на характери и темперамент – внимателни, търпеливи, толерантни, хора с научни изяви и висока обща култура и нравственост, повечето от тях с предвоенно гимназиално образование. Благородството и възвисеността на професиите им ги правеха отдалечени от грубата политизация и разделение, характерна за настъпващата епоха, траеща в някаква степен и до днес.

Като всеки младежки колектив, и нашият първи студентски випуск в новия институт бе сбор от различни индивидуалности – с различна степен на образование и възпитание, с различно поведение, предпочитания, облекло.

През юни 1952 г. се дипломирахме. И разпиляхме. Аз имах щастието да постъпя на работа в Централната библиотека на БАН, където директор бе проф. Елена Савова, забележителна личност, преподавател по обществено-политическа библиография в института, авторка на био-библиографски трудове, известна в библиотечно-библиографските и академичните среди като изключителен организатор, неизтощим инициатор и изследовател. Тя се ползваше с голям авторитет в самата Академия, имаше големи международни контакти, а доколкото зная и до днес, въпреки възрастта си, продължава международните си кореспонденции, особено с Франция, където тя работи няколко години като представител на България в Юнеско... През есента на 1953 г. напуснах Централната библиотека на БАН и с благословията и съгласието на г-жа Савова записах българска филология в Софийския университет. Нейното благородство, щедрост и покровителство в най-хубавия смисъл на тези думи изиграха голяма роля в живота ми. Бях започнал вече да публикувам и тя поощряваше моите литературни прояви. Затова тук днес прекланям глава пред нея в знак на признателност и трайно дълбоко уважение, като ѝ желая още дълъг живот и добро здраве.

Полувисшият библиотечен институт просъществува няколко десетилетия, даде на библиотечната система много добри кадри, като учебно заведение получи популярност и авторитет. Затова и с времето, при огромното развитие на информационните технологии, при автоматизирането на библиотечните и библиографски справочни системи и информационни масиви, при усвояването на бързо развиващите се технологии в библиотечното обслужване, бе нормално и необходимо институтът да прерасне в специализирано висше училище. Изминатият 60-годишен път от нашия институт кара особено нас, които помним неговите първи стъпки, да се гордеем с днешното му присъствие в нашата национална научна образователна система.

БЪЛГАРСКОТО НАЧАЛО В ЕВРОПЕЙСКАТА ЦИВИЛИЗАЦИЯ: ОНТОЛОГИЯ НА ИНАЗАЦИЯТА

(Към някои психологически проблеми, свързани със създаването на глаголицата и кирилицата и делото на св. Константин-Кирил Философ и св. архиепископ Методий)

Проф. д.ик.н. Стоян Денчев
Проф. д.педаг.н. Александра Куманова
Николай Василев

Делото на Светите братя Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий е изследвано в много посоки и от много български и чуждестранни учени.

Вече дефинитивно ясни са основните биографични, исторически, графологични, граматически, лексикални и политически основания на това дело. Изключително точно са систематизирани данните, свързани с мисиите на Светите братя, ясни и изчислени докрай са и дискуссионните моментни, отнасящи се най-често до тяхното преводаческо и книжовно наследство. Натрупан е огромен библиографски масив, който продължава да се актуализира и систематизира.

Но никой досега не се е опитвал да погледне на делото на Светите братя и от психологическа гледна точка.

НЯКАК НЕРАЗКРИТИ ДОКРАЙ ОСТАВАТ ЧЕРТИТЕ НА ТЕХНИТЕ ЧОВЕШКИ ОБРАЗИ

Светостта на тези личности, иконопоставянето и обожествяването им ги прави недостъпни в това отношение. Ние все още не сме навлезли в лабиринта на психологическата им битност, за да я направим интересна за науката. Не сме потърсили свойствата на оня тип човешко мислене, което е носител на определена психическа идентичност.

Една изключителна инерция от позитивистичен порядък на практика е неутрализирала исторически щрихи от човешките образи на Светите братя Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий.

В логическия синтаксис на времето, с което свързваме живота и делото на Славянските първоучители, е загубена връзката между АЗА, ЦЯЛОСТНАТА ЛИЧНОСТ и нейната конкретна ИНТЕРИОРИЗАЦИЯ И ЕКСТЕРИОРИЗАЦИЯ В ИСТОРИЧЕСКОТО ВРЕМЕ И ПРОСТРАНСТВО.

Съвременната историографска информационна картина на делото на Светите братя Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий (В. А. Бильбасов, А. Воронов, Ив. Малышевский, V. Jagić, А. Теодоров-Балан, П. А. Лавров, Г. Ильинский, Е. Георгиев, В. Велчев, М. Г. Попруженко и Ст. Романски, В. Сл. Киселков, Л. Андрейчин, Т. L.-Splawiński, F. Grivec, К. Куев, К. Мирчев, Б. Ст. Ангелов, Д. Петканова) се обогатява тук чрез обединяването на основните биографични, исторически, графологични, граматически, лексикални и политически основания на това дело от психологическа гледна точка.

За да постигнем едно по-обективно отношение спрямо обективни дадености, свързани с исторически достъпните извори, изясняващи делото на Светите братя, ще се опитаме да подчиним нашите наблюдения на седем универсални адаптивни дефиниции, познати ни от психологическата теорията на Карл Густав Юнг [1].

Това са дефинициите за: ИДЕЯ [1, с. 486–487], АБСТРАКЦИЯ [1, с. 465–466], АЗОВ КОМПЛЕКС [1, с. 467–468], НАГЛАСА [1, с. 506], КОНКРЕТИЗЪМ [1, с. 500], ЕКСТРАВЕРСИЯ [1, с. 482], ЦЯЛОСТНА ЛИЧНОСТ [1, с. 442].

В качеството на изследователска цел за реконструкция на психологическата гледна точка, с което се свързва живота и делото на Славянските

първоучители, е установена загубената връзката между АЗА, цялостната личност и нейната конкретна интериоризация и екстериоризация в историческото време и пространство, анализирана през интелектуалното сито на универсалните адаптивни дефиниции на базата на моделиране на концептуална платформа за интердисциплинарен синтез на:

1) методологично-класификационния курс: информационна среда (Стоян Денчев);

2) философско-научоведския анализ (хуманитарно знание – универсален комплекс на културния, научен, философски и религиозен проблем за човека) (Александра Куманова);

3) литературно-критическия синтез (онтология на инацията) (Николай Василев).

Използването на авторска и единна, а не на обща психологическа теория определя стремежа ни към постигане на максимална обективност, а обективистичните дадености, които са истинни и достъпни – тъкмо заради своята истинност, която изисква изрядно отношението към тях, – са търсени не във, а във времето, което ги е създало и прославило.

Тук ще се опитаме да препрочетем – чрез реконструкции на христоматийно известни текстове от старата българска литература – оцелялата психологическа истина, пулсираща в знаци, обгърнали интелектуалния ореол на Светите братя в конкретно време (Средновековието – X–XI в.) и в конкретно пространство (отново Средновековието – X–XI в., експонирано в културната памет на вечността).

Тези знаци – безспорни за науката – са графемите на ГЛАГОЛИЦАТА и КИРИЛИЦАТА с принадлежащата им символна, числена и звукова стойност.

... Това, че св. Константин-Кирил Философ открива мощите на Св. Климент Римски, е също безспорен исторически, културен и археологически знак за интелектуалната мощ на славянските първоучители, но този факт е обект, поставен в центъра на друго наше изследване ...

Тук ние сме склонни да възприемаме

ГЛАГОЛИЦАТА И КИРИЛИЦАТА КАТО ЕДИННИ, ЕДИНОСЪЩНИ ХРИСТИЯНИЗИРАЩИ ГРАФИЧНИ СИСТЕМИ

Най-добре динамиката на християнизиращите графични системи на глаголицата и кирилицата може да се наблюдава в писмени паметници, създадени през X–XI в., защото именно тогава двете азбуки са и първоапостолски, и равноположени във времето графемни системи, доказателства за което

са търсени и открити в *Асеманиево евангелие* и в *Савина книга*.

На практика и двете азбуки имат един и същ графичен източник.

Кирилицата се възприема като наследник на едрото унциално гръцко писмо (А, В, Г, Д, Е, Z, Н, Θ, Ι, Κ, Λ, Μ, Ν, Ξ, Ο, Π, Ρ, Σ, Τ, Υ, Φ, Χ, Ψ, Ω), а глаголицата – на дребното бързописно гръцко писмо (... γ, δ, ε, ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ, τ, υ, φ, χ, ψ, ω).

Разломът между двете графични системи настъпва много по-късно – към началото на XII в., – когато глаголицата е изместена, но не и зачеркната от кирилицата.

КИРИЛИЦАТА ЗАПАЗВА ВЪТРЕШНИЯ ФОНОЛОГИЧЕН МОДЕЛ И ЛЕКСИКАЛНАТА СЪЩНОСТ НА ГЛАГОЛИЦАТА (*югоизточните и отчасти южните български говори на Балканския полуостров от X–XI в.*), **СЪХРАНЯВАЙКИ ПО ТОЗИ НАЧИН СПОМЕНА КАКТО ЗА ДЕЛОТО, ТАКА И ЗА МОНАШЕСКОТО ИМЕ НА СЛАВЯНСКИЯ ПЪРВОУЧИТЕЛ И СЪЗДАТЕЛ НА ГЛАГОЛИЦАТА Св. КОНСТАНТИН-КИРИЛ ФИЛОСОФ.**

Върху разделителната граница между глаголицата и кирилицата се структурират известните до този момент старобългарски писмени паметници (X–XI в.).

Периодът от XII до XVI в., когато на практика постепенно изчезва въпросната „граница“, се отчита като време, през което вътрешноасимиляционните палеографични процеси в двете азбуки извеждат на преден план кирилицата, която взаймства голям графичен арсенал от гръцката азбука, но в същото време запазва в някаква степен графичните символи на ония уникални български звуци, които липсват в гръцкия език (табл. 1).

Ето го и разпределението на старобългарските писмени паметници – групирани в два по-обща раздела, – които поддържат психологически разделителната граница, която ни интересува, защото като време на създаване (X–XI в.) стоят най-близо до делото на Светите братя Константин-Кирил Философ и архиепископ Методий:

– **ГЛАГОЛИЧЕСКИ ПАМЕТНИЦИ:** МАРИИНСКО ЕВАНГЕЛИЕ, ЗОГРАФСКО ЕВАНГЕЛИЕ, АСЕМАНИЕВО (ВАТИКАНСКО) ЕВАНГЕЛИЕ, СИНАЙСКИ ПСАЛТИР, СИНАЙСКИ ТРЕБНИК, КЛОЦОВ СБОРНИК (*Glagolita Glorianus*), МАКЕДОНСКИ ЛИСТ, ОХРИДСКО ЕВАНГЕЛИЕ.

– **КИРИЛСКИ ПАМЕТНИЦИ:** САМУИЛОВ (ПРЕСПАНСКИ) НАДПИС, СУПРАСЪЛСКИ СБОРНИК, САВИНА КНИГА (САВИНО ЕВАН-

кирилица	Б	Ж	Ц	Ш	Ъ	Ь	Ѣ	Ѧ	Ѧ	Ѧ
глаголица	Ⲑ	Ⲓ	Ⲕ	Ⲗ	Ⲙ	Ⲙ	-	Ⲟ	Ⲟ	Ⲟ
числена стойност	2	7	900	-	-	-	800	900	-	-
звукова стойност	б [b]	ж [ʒ]	ц [c]	ш [ʃ]	ъ	меко ь	э [ä] [ě]	е" [e]	о" [o]	руско ы [y]

(табл. 1)

ГЕЛИЕ), СЛУЦКИ ПСАЛТИР, ХИЛЕНДАРСКИ ЛИСТИ, ЕВАНГЕЛСКИ ЛИСТИ, МАКЕДОНСКИ ЛИСТИ.

Що се отнася до кирилицата и споровете около нейното авторство, ние се придържаме към безспорната информация (единствена засега!), която ни дава византийският автор Димитър Хоматниан в своето „Кратко житие на Климент Охридски“, където

СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ Е НОВИЯТ ОБРАЗОПИСЕЦ НА БУКВИ,

които са „по-ясни в сравнение с онези, които знамери премъдрият Кирил. Чрез тях той написа цялото боговдъхновено Писание, възхвалните слова и житията на мъчениците и преподобните светци, както и свети песни, които старателно преподаде на най-благоразумните измежду децата.“ [2, с. 357]

Наличните тестове, които категорично и исторически най-достоверно обговарят чрез езика на Средновековието делото на Славянските първоучители, са: „ЗА БУКВИТЕ“, „ПОХВАЛА ЗА КИРИЛ ФИЛОСОФ“, „ПОХВАЛНО СЛОВО ЗА СВ. СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЙ“, „ПРОСТРАННО ЖИТИЕ НА КОНСТАНТИН-КИРИЛ“, „КРАТКО ЖИТИЕ НА КОНСТАНТИН-КИРИЛ“, „ПРОЛОЖНО ЖИТИЕ НА КОНСТАНТИН-КИРИЛ“, „ПРОСТРАННО ЖИТИЕ НА АРХИЕПИСКОП МЕТОДИЙ“, „ПРОЛОЖНО ЖИТИЕ НА КОНСТАНТИН-КИРИЛ И МЕТОДИЙ“, „ПРОЛОЖНО ЖИТИЕ НА МЕТОДИЙ“.

ИДЕЯТА за създаването на глаголицата като априорно съществуваща и обуславяща интелектуална величина би трябвало да се разглежда и като продукт на индивидуално психологическо мислене.

Средновековната религиозна философия, скрита в този продукт, най-точно и най-изчерпателно е тълкувана в „За буквите“ от Чернооризец Храбър:

„Прочее преди славяните нямаха книги, но бидейки езичници, четяха и гадаеха с черти и резки.

Когато се кръстиха, бяха принудени [да пишат] славянската реч с римски и с гръцки букви без устроение. Но как може да се пише добре с гръцки букви: *Богъ* или *животъ*, или *дъло*, или *цръкы*, или *уаіаппіе*, или *широта*, или *іадъ*, или *ждоу* или *юность*, или *іазыкъ* и други тям подобни. И така беше много години.

След това човеколюбецът Бог, който урежда всичко и който не оставя човешкия род без разум, но всички привежда към разум и спасение, смилане се над човешкия род, изпрати му Свети Константин Философ, наречен Кирил, праведен и истиннолюбив мъж, и той им състави 38 букви: едни по образец на гръцките букви, а други пък според славянската реч. Изпърво започна по гръцки: те прочее казват „алфа“, а той – „аз“. От „а“ започват и двете азбуки. И както гърците съставиха своите букви по образец на еврейските, така и той – по гръцките. Първата буква у евреите е „алеф“, което ще рече „учение“. Като се завежда отначало детето на училище, казва му се: „Учи се“ – това е алеф. И гърците, подражавайки на това, казваха „алфа“. И така се пригоди този еврейски израз към гръцкия език, че казват на детето „алфа“, което значи на гръцки „търси“ вместо „търси учение“. Подобно на това и св. Кирил създаде буква „аз“. Но като първа буква и дадена от Бога на славянския род за развързване устата на онези, които чрез азбуката се учат на разум, „аз“ се изговаря с широко отваряне на устата, а другите букви се изговарят и произнасят със слабо разтваряне на устата.

(...)

Има и други отговори, които другаде ще кажем, а сега няма време. Така, братя, Бог е дал разум на славяните, Комуто слава и чест, и власт, и поколение сега и винаги в безкрайните векове, амин.“ [3, с. 27–29].

Да се вгледаме по-внимателно в трите изрично посочени от Чернооризец Храбър графемите – **Ѧ**, **а**, **Ѧ** – и тяхното значение, следвайки логиката на средновековния автор (табл. 2).

АЗБУКА	ГРАФЕМА	ПРОИЗНАСЯНЕ	ЗНАЧЕНИЕ
еврейска	א	алеф	учение (<i>учи се</i>)
гръцка	α	алфа	търси (<i>търси учение</i>)
глаголическа	Ⳛ	аз	аз (...)

(табл. 2)

Черноризец Храбър е недвусмислен в пояснението си за Ⳛ („аз“):

„Но като първа буква и дадена от Бога на славянския род за развързване устата на онези, които чрез азбуката се учат на разум, „аз“ се изговаря с широко отваряне на устата...” [3, с. 29]

Това уточнение подсказва, че глаголицата е осигурявала висока степен на идентичност на личността, решила да използва тази азбука.

За да бъде подтикната към подобен цивилизиращ акт обаче, в духовната същност на средновековния човек е трябвало да се събуди стремеж към обгръщане на християнската ЦЯЛОСТНОСТ, която в случая е дефинируема – за разлика от абстрактните понятия „учение”, „търсене” – чрез Ⳛ („аз“).

Автономната първа буква на глаголицата – Ⳛ („аз“) – е на практика

ГРАФИЧЕН И СЕМАНТИЧЕН СИНОНИМ НА ФОРМАТА ЗА 1 Л. ЕД. Ч. НА ЛИЧНОТО МЕСТОИМЕНИЕ „АЗ“,

която – според тълкувателния изговор – си остава неизменна в българския книжовен език от старобългарската епоха до най-ново време.

В акростиха на епископ Константин Преславски, гравирани в неговата „Азбучна молитва”, първата буква на кирилицата отново се чете „АЗ”, а не „АЛФА”, както би трябвало да се очаква, защото кирилицата взимства първата си буква от едрото унциално гръцко писмо (Α = Α = алфа = търси ≠ аз), а не от глаголицата, където първата буква е зографисана по съвсем друг начин – :

„Аз се Богу моля с тия думи: / Боже-светороче, що създаде / видим свят и дивен свят невидим!...”.

ПЪРВАТА БУКВА В ГЛАГОЛИЦАТА – ОПОЗНАВАЕМИЯТ АЗ (Ⳛ) – НЕ ГУБИ ЗНАЧЕНИЕТО СИ В КИРИЛИЦАТА.

ТЪЛКУВАТЕЛНИЯТ ИЗГОВОР НА ПЪРВАТА БУКВА В ГЛАГОЛИЦАТА И В КИРИЛИЦАТА Е ХРИСТИЯНСКИ КЛЮЧ КЪМ ОПОЗНАВАЕМОТО НИЕ.

Наличието на буквата Ⳛ („аз“) и изначалното ѝ противопоставяне в глаголицата и кирилицата на еврейската @ („алеф“) и гръцката α („алфа“) е антипод на абстракцията.

Първата буква от глаголицата е автономна и напомня човешката фигура – като образ и подобие на Бога в три лица – Отец – Син – Свети Дух – (Ⳛ), – но и християнския кръст (Ⳛ); нейното цифрово съдържание е равно на 1, което отново означава цялостност, единство, универсум. Цифровото щ съдържание се запазва и в кирилицата (Ⳛ = α = 1).

Посланието, скрито в графемата Ⳛ („аз“), „ДАДЕНА ОТ БОГА НА СЛАВЯНСКИЯ РОД ЗА РАЗВЪРЗВАНЕ НА УСТАТА”, буквално е имплантирало в психиката на средновековната личност АЗОВ КОМПЛЕКС, който не е разединявал, а е обединявал Аза и неговата представа за ЕДИННА ЛИЧНОСТ, вдворена в християнската религиозна общност, КЪДЕТО ЕДИНОСЪЩНОСТТА И ЦЯЛОСТНОСТТА НА ХРИСТИЯНСКИЯ БОГ Е В НЕГОВОТО ИПОСТАСНО ТРИЕДИНСТВО: ОТЕЦ, СИН И СВЕТИ ДУХ.

Средновековната личност, която е предпочела глаголицата, е ставала неотделима част от християнския храм, защото християнизираният Аз (Ⳛ) е вече *a priori* вдворен в него, заради своята апотеозна инкрустация (Ⳛ).

Тук психологическата неразчлененост на Аза от Selbst (ЦЯЛОСТНАТА ЛИЧНОСТ) е на практика психологически екран, върху който са се проектирали както структурата на личността (сама по себе си, защото е подтикната да се вгледа в своята себеличност), така и нейните допустими, предполагаеми, бъдещи социални, културни или политически интериоризации и екстериоризации във времето и пространството (също сами по себе си, защото – подканена да се вгледа в себеличността си – средновековната личност е осъзнава цялостността на християнския Бог, вдворим в човешкото въображение чрез християнския кръстен знак:)...

Символичният АЗОВ КОМПЛЕКС – Ⳛ („аз“) = α = А – Е КОДЪТ, КОЙТО Е ДЕКОДИРАЛ

ПОСОКИТЕ НА ЧОВЕШКОТО ВЪОБРАЖЕНИЕ В БЪЛГАРСКОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ (IX–X в.). Вероятно самото изписване на първата глаголическа графема **Ѡ** е въвеждало миряните под тайнството на християнския кръст.

ВСЯКА АЗБУКА Е ОГЛЕДАЛО НА ЕЗИКА, КОЙТО ГРАФИРА

Азбуката е и своеобразна ментална, психологическа структура, която формира пасионарен гласък в културата на етническата общност. Азбуката е функция и поле на действие на думите и на езика.

Чрез Азовия комплекс – **Ѡ** („аз“) = **а** = **А** – духовната **НАГЛАСАТА** на средновековния българин е била предопределена, априорно насочена към друга, неизвестна, несъзнавана до този момент определеност: **славянската азбука, богослужебните книги на славянски език, славянското човешко море, възхвалата на Триединния християнски Бог на славянски език.**

САМО ЛИЧНОСТТА, ОПОЗНАЛА СЕБЕ СИ В СВОЯТА ЦЯЛОСТНОСТ, МОЖЕ ДА ОПОЗНАЕ ДРУГИТЕ СЛАВЯНСКИ НАРОДИ И ЦЕЛИЯ ХРИСТИЯНСКИ СВЯТ.

Това е **ВИСША ФОРМА НА КОНКРЕТИЗАЦИЯ**, която тук ще наречем **ИНАЗАЦИЯ** (букв. **ВЪДВОРЯВАНЕ, ВЪЗКАЧВАНЕ, ИНТРОНИРАНЕ В Ѡ** [Триединния християнски Бог] **ЧРЕЗ АЗА**, който се е „сраствал“ с модерната за онова време борба с „триезичната ерес“...)

Ако продължаваме да търсим други прояви на конкретизация в глаголицата и въобще в езика на Светите братя, би трябвало да насочим вниманието си както към **фонетичната структура на глаголицата**, така и към **словопроизводството на Първоучителите.**

Следвайки морфологичните и лексикалните особености на цитираните по-горе старобългарски писмени паметници, **Кирил Мирчев** стига до извода, че глаголицата напълно точно долавя „**носото произношение на някои гласни в старобългарския език, нюансиращия се съобразно с положението в думата гласеж на еровите гласни, напълно своеобразния фонетичен характер на ятовата гласна и гласната а след палатални съгласни, не по-малко своеобразния гласеж на ери и т.н. Прекрасно са били доловени и специално обозначени с диакритичен знак някои омекчавания на съгласни.**“ [4, с. 21]

В словопроизводството св. Константин-Кирил е също толкова близо до конкретното, **иназационното, разпознаваемото лексикално богатство на**

тогавашния български език. За негови звукови комплекси и лексикални конструкции, адекватно заимствани от народните говори, се смятат думи, които и днес използваме: **воевода, пророчество, законоучител, благодаря, хвала, хвала въздавам, сили** (в см. чудеса), **прошавам, слово** (освен основното си значение, при Св. Константин-Кирил тя означава още „причина“, „сметка“, „разум“), **Синът Божи, изсъхна** (смокиницата), **изсеква** (изворът), **оцепенява/вцепенява се** (за живо съществуване, което линее, болно е, съхне), **чисто говоря** (в см. правилно, вярно говоря), **бяла, светла, плава** (в см. жълтеникава – това е цветът на узряла, готова за жътва нива)... [4, с. 23]

НО КОЙ Е ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР, АВТОРЪТ НА ТРАКТАТА „ЗА БУКВИТЕ“?

Изключително интересен, този въпрос продължава да поровокира въображението на българските учени.

Тук искаме да направим едно предположение, което не отстъпва със своята хипотетичност на останалите, но поне се опитва да търси в онтологичен дискурс истината в една все още неизследвана посока.

Ние смятаме, че Черноризец Храбър е **описателно име** (псевдоним, прякор, прозвище, утаено във времето) на монах („Черноризец...“), който – освен с монашеството си – е заслужил и прозвището „...Храбър“.

Този монах – нещо повече от очевидно – е бил сред малкото хора от обкръжението на св. Константин-Кирил Философ, който е познавал в детайли създаването на азбуката.

Правят впечатление изключително точната философска, филологическа и графоложка интерпретация на азбуката, красноречивите аргументи и филигранното познаване на детайлите, свързани с нейното сътворяване...

Личностите, които най-отблизо са познавали дейността на св. Константин-Кирил Философ, са били брат му **св. Методий, св. Климент Охридски, св. Наум, св. Горазд, св. Ангеларий** и **св. Сава**...

Всички те са били черноризци...

Но само св. архиепископ Методий е можел да бъде наречен и „Черноризец...“, и „...Храбър“ **едновременно**, заради един неоспорим факт от биографията му, който откриваме в „*Пространно житие на архиепископ Методий*“:

„*Апостолският папа Агатон с двеста и седемдесет отци и с достойния цар Константин на шестия събор смазаха много смутове, като изго-*